

Görelî Yoksunluk: Bir Ölçek Uyarlama Çalışması

Relative Deprivation: A Scale Adaptation Study

DOI: <https://doi.org/10.25204/iktisad.1028592>

Ahmet GÜNAY*

Öz

Makale Bilgileri

Makale Türü:
Araştırma
Makalesi

Geliş Tarihi:
15.11.2021

Kabul Tarihi:
20.02.2022

© 2022 İKTİSAD
Tüm hakları
saklıdır.

Bu çalışma kapsamında Callan vd. (2011) tarafından geliştirilen Görelî Yoksunluk Ölçeğinin (Personal Relative Deprivation) Türkçe uyarlamasının yapılması amaçlanmaktadır. Çalışmanın örneklemini Süleyman Demirel Üniversitesi'ndeki akademik personel (N=210) oluşturmaktadır. Ölçeğin Türkçe uyarlamasının yapılması amacıyla dil, kapsam, yapı geçerliliği ve güvenilirliği sınanmıştır. Gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi neticesinde toplam varyansın %61,2'sinin açıklandığı ve ifadelerin tek bir boyut altında toplandığı tespit edilmiştir. Faktör yükü düşük olan 1 ifadenin analiz dışında bırakılmasının ardından 4 ifadeden oluşan ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiş, neticesinde ise tek boyuttan oluşan modelin iyi seviyede uyum gösterdiği doğrulanmıştır ($\chi^2 = 6,25$; $\chi^2/sd = 3,125$; RMSEA = 0,078; GFI = 0,979; AGFI = 0,956; NFI = 962; CFI = 0,969; TLI = 0,958). İç tutarlılık katsayısı .77 olarak hesaplanan ölçeğin, eşdeğer yarılar (Split Half) değerine ait Spearman-Brown katsayısı ise .80 olarak bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde Görelî Yoksunluk Ölçeği'nin Türk kültürüne uygun, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Görelî yoksunluk, ölçek uyarlama, geçerlilik, güvenilirlik.

Abstract

Article Info

Paper Type:
Research Paper

Received:
15.11.2021

Accepted:
20.02.2022

© 2022 JEBUPOR
All rights
reserved.

The goal of this research is to construct a Turkish version of Callan and Shead's Personal Relative Deprivation Scale (2011). Academic employees of Suleyman Demirel University (N=210) consist of the study's sample. Converting the scale to Turkish was examined for its language, content, construct validity, and reliability. The exploratory factor analysis revealed that 61.2 percent of the overall variation could be explained, and the expressions are grouped into a single dimension. After removing one item with a low factor load from the analysis, confirmatory factor analysis of the 4-item scale revealed that the one-dimensional model fit well ($\chi^2 = 6,25$; $\chi^2/sd = 3,125$; RMSEA = 0,078; GFI = 0,979; AGFI = 0,956; NFI = 962; CFI = 0,969; TLI = 0,958). The scale's internal consistency coefficient is determined to be .77, and the comparable halves' Spearman-Brown coefficient (Split Half) value is found to be .80. The outcomes of the study led to the conclusion that the Relative Deprivation Scale is a robust and reliable measurement tool that appropriated Turkish culture.

Keywords: Relative deprivation, scale adaptation, validity, reliability.

Atıf/ to Cite (APA): Günay, A. (2022). Görelî yoksunluk: Bir ölçek uyarlama çalışması. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 7(17), 202-211

* ORCID Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, ahmetgunay322@gmail.com

Extended Abstract

Introduction and Research Questions & Purpose:

Relative deprivation usually occurs together with anger that it is the judgement that individual, or a group is in worse situation as a result of comparisons between their own situation and some standards. When the studies on relative deprivation are examined in some studies which stated to be the beginning of the formation of the concept of distributive justice, that is a sub dimension of organizational justice (Yıldırım and Eraslan, 2020) group based relative deprivation is more prominent in the role of explaining social events, social protest (Dubé and Guimond, 1986), economic conditions and social dynamics such as ethnicity (Meuleman et al., 2020) while individual based relative deprivation is broadly ranging from mental health (Smith et al., 2020) to eating habits (Sim et al., 2018) seen as the subject of a range of studies. In this study, it is aimed to make the Turkish adaptation of the personal relative deprivation scale developed by Callan et al. (2011).

Literature Review:

When the studies on relative deprivation in the international literature are examined in detail, personality (Mishra and Novakowski, 2016), materialism (Kim et al., 2017), aggression (Greitemeyer and Sagioglou, 2017), social identity (Abrams and Grant, 2012), stress (Beshai et al., 2017; Ng and Feldman, 2008), Visual memory (Zhang et al., 2021), social comparison (Tropp and Wright, 1999), psychological contract (Tougas et al., 2005), unemployment (Walker and Mann, 1987), burnout (Sablonniere et al., 2012), career (Erdogan et al., 2018), leader member interaction (Bolino and Turnley, 2009), cultural values (Smith et al., 2020), organizational citizenship and organizational commitment (Mamman et al., 2012) subjects are all seen. When the Turkish literature is examined, recent studies with variables such as perceived stress (Yılmaz, 2020), dark triad and psychological privilege (Yilmazer et al., 2021), coping strategies and subjective well-being (Özdemir, 2019) indicate a numerical increase but generally the scarcity of studies on relative deprivation draws attention (Yılmaz and Erkal, 2020). As the date of the research there are two measurement tools used to measure relative deprivation in the Turkish literature and it can be stated that both of the scales are measurement tools developed in Turkish. The first of these scales is developed by Altınlı et al. (2021) which aims to measure the relative deprivation of the teachers and consists of 20 statements while the other is a measurement tool consisting of 6 statements developed by Yılmaz and Erkal (2020). In this context the subject of this study that developed by Callan et al. (2011) is the adaptation of the personal relative deprivation scale into Turkish, will contribute to increasing the Number of studies on relative deprivation, thanks to the positive divergence in the number of expressions and reliability values from other scales.

Methodology:

The sample of the study consists of academic staff (N=210) at Süleyman Demirel University. Language, content, construct validity and reliability were tested in order to adapt the scale to Turkish. As a result of the exploratory factor analysis, it is determined that 61.2% of the total variance is explained, and the expressions were gathered underbar single dimension. After excluding one item with a Low factor load from the analysis, confirmatory factor analysis of the 4-item scale was performed, and it is confirmed that the one-dimensional model had a good fit ($\chi^2 = 6,25$; $\chi^2/sd = 3,125$; RMSEA = 0,078; GFI = 0,979; AGFI = 0,956; NFI = 962; CFI = 0,969; TLI = 0,958). The internal consistency coefficient of the scale was calculated as 77 and the Spearman-Brown coefficient of the equivalent halves (Split half) value is found to be 80. Again, the CR value for factor reliability was found 53. The CR (composite reliability) value is expected to be above 5 (Fornell and Larcker, 1981). It is expected the AVE value performed to determine the convergent validity of the factors is above 5 and at the same time with finding $CR > AVE$ we see the convergent validity of the factors (Gürbüz, 2019).

Results and Conclusions:

The result After the procedures for scale adaptation which was developed by Callan et al. (2011), differs from the relative deprivation scales in terms of the number of questions but it is quite similar in terms of statistical results.

1. Giriş

Samuel Stouffer vd.'nin (1949) 2. Dünya savaşında Amerikan askerleri üzerinde uygulanan anketlerden elde edilen verilere getirdiği yorumlar sonucunda ortaya çıkan görelî yoksunluk, uzun yıllar devam eden kavramsallaşma süreci sonrasında ortaya çıkan haliyle; bireyin ya da bir grubun kendi durumu ile bazı standartlar arasında yaptığı kıyaslamalar sonucunda ulaştığı, daha kötü durumda olduğuna dair yargıdır. Bu yargıya ulaşılması ise öfkeyi beraberinde getirir (Smith vd. 2012).

İlk olarak Runciman (1966) tarafından arzulanan durum ile onu arzulayan kişinin durumu arasındaki farkın boyutu olarak formüle edilen görelî yoksunluk, Smith vd. tarafından üç aşamalı bir süreç şeklinde ele alınmıştır. Sürecin ilk aşamasında karşılaştırma yapılması gerekmektedir. Karşılaştırma söz konusu değilse görelî yoksunluk ortaya çıkmaz. İkinci olarak karşılaştırmayı yapan bireyin, kendisinin ya da üyesi olduğu grubun dezavantajlı olduğu sonucuna ulaşan bilişsel bir değerlendirme yapması gerekmektedir. Üçüncü olarak ise yapılan bilişsel değerlendirme neticesinde algılanan dezavantajın bir haksızlığın sonucu olduğu düşünülmelidir (Smith vd., 2012). Karşılaştırmayı yapan birey örneğin kendisinden daha yüksek ücret alan kişinin nitelikleri sebebiyle bunu hak ettiğini düşünüyorsa ya da sosyo-kültürel nedenlerle normal şartlar altında haksızlık olarak algılayacağı durumu kabulleniyorsa görelî yoksunluk oluşmayabilir (Özdemir vd., 2019).

Runciman (1966) bireyin tekil olarak yoksun bırakıldığını düşünmesi ile üyesi olduğu grubun yoksun bırakıldığını düşünmesinin doğuracağı sonuçlar arasındaki farka dikkat çekerek görelî yoksunluğun birey temelli ve grup temelli olarak iki kısımdan oluştuğunu belirtmiştir. Birey kendi durumu ile diğer bireyler arasında yaptığı karşılaştırma sonucunda örneğin aynı eğitim düzeyi ve deneyime sahip kişilerden daha düşük maaş aldığını yani haksız olarak yoksun bırakıldığını düşünürse birey temelli görelî yoksunluk söz konusu olurken (Crosby, 1976); bireyin parçası olduğu grubun yoksun bırakıldığını düşünmesi durumunda grup temelli görelî yoksunluk söz konusudur (Abrams ve Grant, 2012). Bu bağlamda birey temelli görelî yoksunluk stres (Callan vd., 2011), özsaygı (Walker, 1999) gibi bireyi etkileyen değişkenlerle ilişkilendirilirken, grup temelli görelî yoksunluk sosyal protesto (Smith ve Ortiz, 2002) gibi kolektif eylemlerle ilişkilendirilir.

Bazı çalışmalarda örgütsel adaletin alt boyutu olan dağıtımsal adalet kavramının oluşumuna başlangıç teşkil ettiği belirtilen (Yıldırım ve Eraslan, 2020) görelî yoksunluk ile ilgili çalışmalar incelendiğinde grup temelli görelî yoksunluğun daha çok toplumsal olayları açıklama rolünün ön plana çıktığı, sosyal protesto (Dubé ve Guimond, 1986), ekonomik koşullar ve etnisite (Meuleman vd., 2020) gibi toplumsal dinamiklere dair değişkenlerle çalışıldığı görülürken birey temelli görelî yoksunluğun ruh sağlığından (Smith vd., 2020) yeme alışkanlıklarına (Sim vd., 2018) kadar geniş bir yelpazedeki çalışmalara konu olduğu görülmektedir.

Uluslararası literatürde görelî yoksunluğa dair gerçekleştirilen çalışmalara detaylı olarak bakıldığında zaman kişilik (Mishra ve Novakowski, 2016), sosyal sınıf (Callan vd., 2017), mental sağlık (Mishra ve Carleton, 2015), materyalizm (Kim vd., 2017), saldırganlık (Greitemeyer ve Sagioglou, 2017), sosyal kimlik (Abrams ve Grant, 2012), stres (Beshai vd., 2017; Ng ve Feldman, 2008), görsel hafıza (Zhang vd., 2021), sosyal kıyas (Tropp ve Wright, 1999), psikolojik sözleşme (Tougas vd., 2005), işsizlik (Walker ve Mann, 1987), tükenmişlik (Sablonniere vd., 2012), kariyer (Erdogan vd., 2018), lider üye etkileşimi (Bolino ve Turnley, 2009), kültürel değerler (Smith vd., 2020), örgütsel vatandaşlık ve örgütsel bağlılık (Mamman vd., 2012) konularının incelendiği görülmektedir.

Türkçe literatür incelendiğinde ise son dönemde görelî yoksunluk ile birlikte, algılanan stres (Yılmaz, 2020), karanlık üçlü ve psikolojik ayrıcalık (Yılmaz vd. 2021) başa çıkma stratejileri ve öznel iyi oluş (Özdemir, 2019) gibi değişkenlerle yapılan çalışmalar sayısal bir artışa işaret etse de genel olarak görelî yoksunluk konusunda yapılan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir (Yılmaz ve Erkal, 2020). Araştırmanın yapıldığı tarih itibarıyla Türkçe literatürde görelî yoksunluğun ölçülmesi maksadıyla kullanılan 2 adet ölçme aracı bulunmakta olup, ölçüklerin her ikisinin de Türkçe olarak

geliştirilmiş ölçme araçları olduğu ifade edilebilir. Bu ölçeklerden ilki Altınlı vd. (2021) tarafından geliştirilen, öğretmenlerin görelî yoksunluğunu ölçmeyi amaçlayan ve 20 ifadeden oluşan bir ölçekken diğeri de Yılmaz ve Erkal (2020) tarafından geliştirilen 6 ifadeden oluşan bir ölçme aracıdır. Bu kapsamda bu çalışmanın konusu olan Callan vd. (2011) tarafından geliştirilen Görelî Yoksunluk Ölçeğinin (Personal Relative Deprivation Scale) Türkçeye uyarlanması, diğeri ölçeklerden ifade sayısı ve güvenilirlik değerlerindeki pozitif ayrışma sayesinde, görelî yoksunluğa ilişkin çalışma sayısını artırmada katkısının olacağı düşünülmektedir.

2. Yöntem

Bu başlık altında Görelî Yoksunluk Ölçeğinin Türkçe uyarlamasının yapılması maksadıyla gerçekleştirilen işlemler sırası ile verilmiştir. İlk olarak orijinal ölçekteki ifadeler 2 dil bilimci ve ilgili alanda çalışmaları bulunan 2 öğretim üyesi tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Elde edilen çeviriler araştırmacı tarafından değerlendirildikten sonra yeniden orijinal dili olan İngilizceye çevrilmesi maksadıyla Süleyman Demirel Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu'nda görev yapmakta olan 3 farklı öğretim elemanına gönderilmiştir. Nitekim, Brislin (1970) kültürlerarası uyarlamalarda “geri çeviri yöntemi” ile orijinal dilden hedef dile yapılan çevirinin, yeniden orijinal dile çevrilerek çeviri kalitesinin artırılabilceğini ifade etmiştir. Orijinal diline tekrar çevrilen ölçek ve aslı arasında gerçekleştirilen kıyaslama neticesinde araştırmacı tarafından çevirilerin büyük oranda benzer olduğu tespit edilmiştir. Ek olarak Lawsche (1975) tekniğinden faydalanarak kapsam geçerlilik oranının hesaplanması için Süleyman Demirel Üniversitesi İletişim Fakültesi ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde görev yapmakta olan 5 farklı öğretim üyesine gönderilen çevirinin son hali gönderilmiştir. Bu tekniğe göre uzman görüşleri 3 farklı derecede (1=Uygun, 2= Uygun ancak düzeltilmeli, 3= Uygun değil) ifade edilebilmektedir. Uzmanlardan elde edilen görüşler ise maddelerin ölçekte yer alıp almamasına ilişkin istatistiğın hesaplanabilmesi için kullanılan kapsam geçerlilik oranının (KGO) hesaplanmasında kullanılmıştır. Kapsam geçerlilik oranı ise şu şekilde hesaplanmaktadır (Lawsche, 1975):

$$KGO = \frac{Nu}{N/2} - 1 \quad \text{veya} \quad KGO = \frac{Nu - \frac{N}{2}}{\frac{N}{2}} \quad (1)$$

Bu formüle göre “Nu” kullanılan ifadeye uygun cevabını veren uzman sayısını, N ise maddeyi inceleyerek görüşünü ifade eden uzman sayısını temsil etmektedir. Kapsam geçerlilik oranının -1 ile +1 arasında değer alması gerekmektedir. Bu bilgilerden hareketle çalışmanın kapsam geçerlilik oranının 1 olduğu tespit edilmiş olup, “Görelî Yoksunluk Ölçeğinin” kapsam geçerliliğine sahip olduğu ifade edilebilir. Bu işlemlerin ardından ölçeğın ön test çalışmasının gerçekleştirilmesine karar verilmiş ve Süleyman Demirel Üniversitesi İletişim Fakültesi öğrencilerinden bir grup gönüllü (n=41) vasıtasıyla ifadelerin anlaşılabilirliği son kez tartışılmış ve nihayet ölçeğın son hali oluşturulmuştur.

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin değerlendirilmesi amacıyla SPSS 26 ve AMOS 24 programlarından faydalanılmıştır. Ölçeğe ait iç tutarlılığın tespiti için alfa katsayısı ve spearman-brown katsayısı hesaplanmış, yapı geçerliliğini test etmek maksadıyla ise hem açımlayıcı faktör analizi (AFA) hem de doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır.

3. Araştırma Grubu

Çalışmanın örneklemini Süleyman Demirel Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde çalışmakta olan öğretim elemanları oluşturmaktadır. Çalışmanın yapıldığı tarih itibarıyla Süleyman Demirel Üniversitesinde görev yapmakta olan 1702 öğretim elemanı bulunmaktadır. Google Forms üzerinden oluşturulan anket formu ile üniversite bünyesinde görev yapmakta olan tüm akademik personele ulaşılmaya çalışılmıştır. Gönderilen anket formuna geri dönüş yapan öğretim elemanı sayısı ise 214

olmuştur. Gelişi güzel doldurulduğu tespit edilen (eksik doldurulan ve/veya kontrol sorusunu işaretleyen) 4 anket çalışma dışında bırakılarak 210 anketle işlemlere devam edilmiştir. Kline (2014), bir ölçekte bulunan madde sayısının 10 katı kadar katılımcıya ulaşmanın evren temsili bakımından yeterli olduğunu ifade etmiş, yanı sıra Büyüköztürk (2002) faktör yapısının az ve açık olduğu durumlarda örneklem için 100, daha güvenilir örneklem için ise 200 sayısının yeterli olduğunu belirtmiştir. Buradan hareketle katılımcı sayının yeterli olduğu ifade edilebilir.

Araştırmada yer alan katılımcıların 129'u (%62,4) erkek, 79'u (%37,6) kadın olurken 2 katılımcı (%1) ise cinsiyetini belirtmek istemediğini ifade etmiştir. Katılımcılar sahip oldukları unvanlar göz önünde bulundurulduğu zaman 101'i (%48,1) araştırma görevlisi, 26'sı (%12,4) doktor öğretim üyesi, 21'i doçent (%10) ve 19'unun da (%9) profesör olduğu anlaşılmaktadır.

4. Veri Toplama Araçları

Callan vd. (2011) tarafından geliştirilen Görelî Yoksun Ölçeği (Personal Relative Deprivation) 5 ifade ve tek boyuttan oluşmaktadır. 6'lı Likert olarak dizayn edilen (1 = Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Kısmen Katılmıyorum, 4= Kısmen Katılıyorum, 5= Katılıyorum, 6 = Kesinlikle Katılıyorum) Görelî Yoksunluk Ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı ise .73 olarak tespit edilmiştir. Mohamad vd. (2015) sosyal bilimlerde cronbach alfa katsayısının .60 üstünde olmasının "yeterli güvenilirlik" seviyesinde olduğunu ifade etmişlerdir.

5. Bulgular

Görelî Yoksunluk Ölçeğine dair güvenilirlik analizi için Cronbach Alfa katsayısı yanı sıra eşdeğer yarılar (Split-Half) dayalı Spearman-Brown katsayısı hesaplanmıştır. Gerçekleştirilen analiz neticesinde elde edilen değerler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Görelî Yoksunluk Ölçeğine Ait Madde Analizi Sonuçları

Madde No	Ort.	SS.	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu	Maddelerin Silinmesi Durumunda Alfa	Cronbach Alfa	CR	AVE
1	2,68	1,58	,56	,70			
2	3,42	1,60	,31	,77			
3	2,94	1,65	,61	,65	,73	,81	,53
4	3,06	1,46	,56	,67			
5	2,45	1,43	,62	,65			

Tablo 1'de de görülebileceği gibi Görelî Yoksunluk Ölçeğine ait maddelerin ortalamaları 2,45 ile 3,42 arasında yer alırken, düzeltilmiş madde toplam korelasyonlarının ise ,31 ile ,62 arasında değerler almaktadır. İfadelere dair çarpıklık, basıklık değerlerinin ± 1 arasında bulunması da verilerin normal dağıldığını göstermektedir. Ölçeğe ait Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ,73 olurken, Spearman-Brown katsayısı ise ,80 olarak tespit edilmiştir. Yine faktör güvenilirliği için bakılan CR (Composite Reliability) değeri ,53 olarak bulunmuştur. CR Değerinin ,5 üstünde olması beklenmektedir (Fornell ve Larcker, 1981). Faktörlerin birleşim geçerliliğinin tespiti için gerçekleştirilen AVE (Average Variance Extracted) değerinin ,5 üstünde olması, yanı sıra CR>AVE bulunması ile faktörlerin birleşim geçerliliğinin sağlandığını göstermektedir (Gürbüz, 2019).

Gerçekleştirilen AFA neticesinde elde edilen Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik değeri ,83 olarak tespit edilmiştir. Field (2013) KMO değerinin ,50 üstünde olması yeterli olduğunu ifade etmiştir. Yine AFA sonuçlarına göre Bartlett küresellik testi anlamlıdır ($\chi^2 = 313,798$; $p < 0,001$).

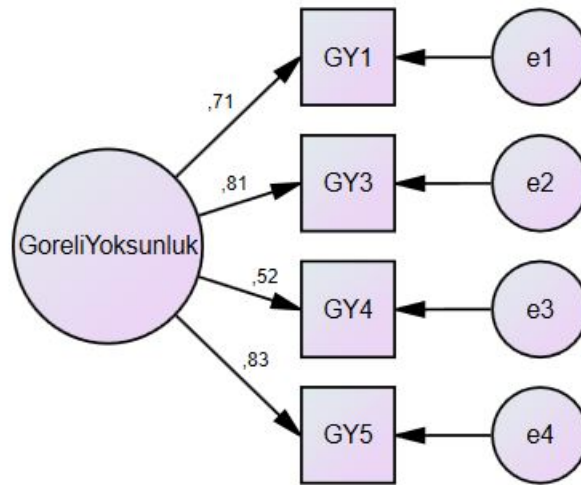
Barlet küresellik testinin anlamlı olması maddelere dair korelasyon ilişkilerinin faktör analizine uygunluğunu göstermektedir.

Tablo 2. Görelî Yoksunluk Ölçeği AFA Sonuçları

Madde No	Madde	Ort.	SS.	Faktör Yüğü
1	Bana benzer insanların sahip olduklarıyla, kendi sahip olduklarımı kıyaslayınca kendimi yoksun hissediyorum.	2,68	1,58	,739
3	Bana benzer insanların refah düzeyini gördüğümde kırgın hissediyorum.	2,94	1,65	,847
4	Sahip olduklarımı, bana benzer insanların sahip olduklarıyla kıyasladığım zaman oldukça iyi durumda olduğum fark ediyorum.	3,06	1,46	,633
5	Bana benzer insanların sahip olduklarına kıyasla, kendi sahip olduklarımdan memnun değilim.	2,45	1,43	,857
Özdeğer: 2,838		Açıklanan Toplam Varyans: 61,2	KMO: ,83	$\chi^2 = 313,798$ (p<0,001)

Görelî Yoksunluk Ölçeğine dair gerçekleştirilen AFA neticesinde 2 numaralı ifade (Bana benzer insanlara kıyasla, kendimi ayrıcalıklı hissediyorum) faktör yükünün ,178 olması nedeniyle ölçek dışında bırakılmıştır. Nitekim, Nunnally (1978), ölçek maddelerine dair faktör yükünün ,50'nin üstünde olması gerektiğini ifade etmiş, benzer şekilde Hair vd. (1999) faktör yükü ,30'un altında olan ifadelerin, ölçülmek istenilen unsurun temsili bakımından uygun olmadığını belirtmişlerdir. Yanı sıra ölçüm aracının bir kültürden diğerine uyarlanması esnasında ifadelerin farklı anlamları olacağı için madde eklemek ya da çıkarmak ölçeğin geçerliliğini destekleyebileceği gibi uyarlama esnasında çok fazla maddede değişikliğe gidilmesi de o ölçüm aracının, uyarlanmaya çalışılan kültüre uygun olmadığı gösterebilir (Akbaş ve Korkmaz, 2007). Mevcut haliyle bu çalışma kapsamında faktör yükü alt sınırı ,30 olarak kabul edilse de faktör yükü ,178 olan 2 numaralı ifade yeter şartları sağlayamadığı gerekçesi ile analiz dışında bırakılmıştır. Tablo 2 incelendiği zaman açıklanan toplam varyansın 61,2 ve özdeğerin de 2,838 olduğu görülmektedir. Tek faktörlü yapıya sahip olan ölçeklerde açıklanan toplam varyansın %30'un üstünde olması yeterli kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2010).

Gerçekleştirilen AFA ile elde edilen faktör yapısının doğrulanması maksadıyla DFA uygulanmıştır. Görelî Yoksunluk Ölçeği birinci düzey DFA sonuçlarına dair değerler Şekil 1'de görülmektedir. Ölçeğe ait uyum iyiliği değerlerinden ($\chi^2 = 6,25$; $\chi^2/sd = 3,125$; RMSEA = 0,078; GFI = 0,979; AGFI = 0,956; NFI = 962; CFI = 0,969; TLI = 0,958), ölçeğin tek faktörlü yapısının kabul edilebilir olduğu anlaşılabilir (Forza ve Filippini, 1998).

Şekil 1. Birinci Düzey DFA Modeli

Şekil 1'den de anlaşılacağı gibi, Görelî Yoksunluk Ölçeği'ne dair maddelerin faktör yükleri ,52 ile ,83 arasında değişen değerler almıştır.

6. Sonuç

Callan vd. (2011) tarafından geliştirilen Görelî Yoksunluk Ölçeğinin (Personal Relative Deprivation) Türkçe uyarlamasının yapıldığı bu çalışmada ölçeğin dil, kapsam, yapı geçerliliğinin ve güvenilirliği sınanmıştır. Ölçeğin orijinal dili olan İngilizce'den Türkçe'ye çevirisi dil ve kapsam geçerliliği kriterleri dahilinde ele alınarak oldukça titiz davranılmış, yanı sıra kalabalık bir uzman ekibin desteğinden faydalanılmıştır. Süleyman Demirel Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü 3. Sınıf öğrencilerinden 41 gönüllü ile gerçekleştirilen pilot çalışma ile soruların anlaşılabilirliğinden emin olunarak örneklem üzerinden verilerin toplanmasına geçilmiştir.

Toplanan veriler üzerinden gerçekleştirilen güvenilirlik analizi neticesinde iç tutarlılık (.73) ve eşdeğer yarılar (.80) katsayıları hesaplanmıştır. Elde edilen güvenilirlik değerleri üstünden ölçeğin iç tutarlılığına sahip ve güvenilir olduğu ifade edilebilir. Ardından gerçekleştirilen AFA neticesinde 2 numaralı ifade (Bana benzer insanlara kıyasla, kendimi ayrıcalıklı hissediyorum) faktör yükünün yeterli düzeyde olmadığı gerekçesiyle ölçek dışında bırakılmıştır. Bu haliyle yeniden güvenilirlik analizi yapılmış ve Cronbach Alfa katsayısı .77 olarak tespit edilmiştir.

Ölçeğe dair ifadeler incelendiği zaman 2 numaralı ifadenin (Bana benzer insanlara kıyasla, kendimi ayrıcalıklı hissediyorum) ve 4 numaralı ifadenin (Sahip olduklarımı, bana benzer insanların sahip olduklarıyla kıyasladığım zaman oldukça iyi durumda olduğum fark ediyorum) görelî yoksunluğun negatif yapısına ters olarak kodlanarak, pozitif bir anlam taşıdığı görülmektedir. Ters kodlanan ifadelerin ölçeğin genel akışına zıt yönde olması güvenilirlik ve yapı geçerliliği bakımından bu çalışma kapsamında olumsuz etkide bulunduğu söylenebilir. Nitekim faktör yükü nedeniyle 2 numaralı ifade (Bana benzer insanlara kıyasla, kendimi ayrıcalıklı hissediyorum) analiz dışında bırakıldığı zaman ölçeğin güvenilirliği de yükselmiştir.

Ölçek uyarlamasına dair yapılan işlemlerin ardından ortaya çıkan sonuç orijinali Callan vd. (2011) tarafından geliştirilen Görelî Yoksun Ölçeğinden (Personal Relative Deprivation) soru sayısı bakımından ayrışsa da istatistiki sonuçlar açısından oldukça benzerdir. Buradan hareketle Türkçe uyarlaması gerçekleştirilen Görelî Yoksunluk Ölçeğinin güvenilir ve geçerli bir ölçüm aracı olarak Türk kültüründe kullanılabileceği ifade edilebilir. Gerçekleştirilen işlemlerin ardından Görelî Yoksunluk Ölçeğine dair ifadeler ve son hali Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Görelî Yoksunluk Ölçeğine Ait İfadeler

Madde No	Madde
1	Bana benzer insanların sahip olduklarıyla, kendi sahip olduklarımı kıyaslayınca kendimi yoksun hissediyorum.
2	Bana benzer insanların refah düzeyini gördüğümde kırgın hissediyorum.
3	Sahip olduklarımı, bana benzer insanların sahip olduklarıyla kıyasladığım zaman oldukça iyi durumda olduğum fark ediyorum.
4	Bana benzer insanların sahip olduklarına kıyasla, kendi sahip olduklarımdan memnun değilim.

Tablo 3 incelendiği zaman tek boyut ve 4 ifadeden oluşan Görelî Yoksunluk Ölçeğine dair ifadeler mevcuttur. 6'lı Likert olarak dizayn edilen (1 = Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Kısmen Katılmıyorum, 4= Kısmen Katılıyorum, 5= Katılıyorum, 6 = Kesinlikle Katılıyorum) ölçekte bulunan 3 numaralı ifade (Sahip olduklarımı, bana benzer insanların sahip olduklarıyla kıyasladığım zaman oldukça iyi durumda olduğum fark ediyorum) ters olacak şekilde kodlanmıştır.

Gerçekleştirilen işlemler arasında MSV ve ASV değerlerinin hesaplanmamış olması, yanı sıra ölçeğin test tekrar test gibi ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğine dair kanıtları güçlendirici işlemlerin bulunmaması çalışmanın kısıtları olarak düşünülmektedir. Sonraki çalışmalarda bu kısıtların göz önünde bulundurulması ve giderilmeye çalışılması önerilebilir.

Türkçe ve uluslararası yazından hareketle göreceli yoksunluk ile ilgilenen araştırmacılara, örgütsel adalet, örgütsel bağlılık, örgüt iklimi, örgütsel vatandaşlık, öznel iyi oluş, psikolojik ayrıcalık, karanlık üçlü, performans, işten ayrılma niyeti, bağımlılık, kişilik, sosyal sınıf, mental sağlık, materyalizm, saldırganlık değişkenleri ile ilişkilerin incelenmesi önerilebilir.

Kaynakça

- Abrams, D., ve Grant, P. R. (2012). Testing the social identity relative deprivation (sırd) model of social change: the political rise of scottish nationalism. *British Journal of Social Psychology*, 51, 674-689. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.2011.02032.x>
- Akbaş, G., ve Korkmaz, L. (2007). Ölçek uyarlaması (adaptasyon). *Türk Psikoloji Bülteni*, 13(40), 15-16.
- Altınlı, O., Uzun, N. B., ve İnandı, Y. (2021). Öğretmenler için göreceli yoksunluk ölçeği geliştirme çalışması. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(3), 307-324.
- Beshai, S., Mishra, S., Mishra, S., ve Carleton, R. N. (2017). Personal relative deprivation associated with functional disorders via stress: An examination of fibromyalgia and gastrointestinal symptoms. *PLoS One*, 12(12), e0189666.
- Bolino, M. C., ve Turnley, W. H. (2009). Relative deprivation among employees in lower-quality leader-member exchange relationships. *The Leadership Quarterly*, 20(3), 276-286.
- Brislin, R. W. (1970). Back-translation for cross-cultural research. *Journal of cross-cultural psychology*, 1(3), 185-216.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32(32), 470-483.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Yayıncılık.
- Callan, M. J., Kim, H., Gheorghiu, A. I., ve Matthews, W. J. (2017). The interrelations between social class, personal relative deprivation, and prosociality. *Social Psychological and Personality Science*, 8(6), 660-669.
- Callan, M. J., Shead, N. W., ve Olson, J. M. (2011). Personal relative deprivation, delay discounting, and gambling. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(5), 955. <https://doi.org/10.1037/a0024778>
- Crosby, F. (1976). A model of egoistic relative deprivation. *Psychological Review*, 83, 85-113. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.83.2.85>
- Dubé, L., ve Guimond, S. (1986). Relative deprivation and social protest: The personal-group issue. In Relative deprivation and social comparison. J.M. Olson, C.P. Herman, M. P. Zanna (Ed.), *The Ontario symposium* içinde (pp. 201-216). Psychology Press
- Erdogan, B., Tomás, I., Valls, V., ve Gracia, F. J. (2018). Perceived overqualification, relative deprivation, and person-centric outcomes: The moderating role of career centrality. *Journal of Vocational Behavior*, 107, 233-245.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Sage.
- Fornell, C., ve Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Forza, C., ve Filippini, R. (1998). TQM impact on quality conformance and customer satisfaction: a causal model. *International Journal of Production Economics*, 55(1), 1-20. [https://doi.org/10.1016/S0925-5273\(98\)00007-3](https://doi.org/10.1016/S0925-5273(98)00007-3)
- Greitemeyer, T., ve Sagioglou, C. (2017). Increasing wealth inequality may increase interpersonal hostility: The relationship between personal relative deprivation and aggression. *The Journal of Social Psychology*, 157(6), 766-776.
- Gürbüz, S. (2019). *Amos ile yapısal eşitlik modellemesi*. Seçkin Yayıncılık
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., ve Black, W. C. (1999). *Análisis multivariante* (Vol. 491). Madrid: Prentice Hall.

- Kim, H., Callan, M. J., Gheorghiu, A. I., ve Matthews, W. J. (2017). Social comparison, personal relative deprivation, and materialism. *British Journal of Social Psychology*, 56(2), 373-392.
- Kline, P. (2014). *An easy guide to factor analysis*. Routledge.
- Lawsche, C.H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28(4), 563-575
- Mamman, A., Kamoche, K., ve Bakuwa, R. (2012). Diversity, organizational commitment and organizational citizenship behavior: An organizing framework. *Human Resource Management Review*, 22(4), 285-302.
- Meuleman, B., Abts, K., Schmidt, P., Pettigrew, T. F., ve Davidov, E. (2020). Economic conditions, group relative deprivation and ethnic threat perceptions: a cross-national perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(3), 593-611.
- Mishra, S., ve Carleton, R. N. (2015). Subjective relative deprivation is associated with poorer physical and mental health. *Social Science and Medicine*, 147, 144-149.
- Mishra, S., ve Novakowski, D. (2016). Personal relative deprivation and risk: An examination of individual differences in personality, attitudes, and behavioral outcomes. *Personality and Individual Differences*, 90, 22-26.
- Mohamad, M. M., Sulaiman, N. L., Sern, L. C., ve Salleh, K. M. (2015). Measuring the validity and reliability of research instruments. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 204, 164-171.
- Ng, T. W., ve Feldman, D. C. (2008). Can you get a better deal elsewhere? The effects of psychological contract replicability on organizational commitment over time. *Journal of vocational behavior*, 73(2), 268-277.
- Nunnally, J.C. (1978). *Psychometric Theory*, McGraw-Hill.
- Özdemir, F. (2019). Farklı görelî yoksunluk seviyelerinde başa çıkma stratejileri ve öznel iyi oluş arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11, 234-245.
- Özdemir, F., Tekeş, B., ve Öner-Özkan, B. (2019). Birey düzeyinde görelî yoksunluk ve öznel esenlik arasındaki dolaylı ilişki. *Türk Psikoloji Dergisi*, 34(84), 37-53.
- Runciman, W. G. (1966). Relative deprivation and social justice: A study of attitudes to social inequality in twentieth-century England. *The British Journal of Sociology*, 430-435. <https://doi.org/10.2307/589189>
- Sablonniere, R. D. L., Tougas, F., Sablonniere, É. D. L., ve Debrosse, R. (2012). Profound organizational change, psychological distress and burnout symptoms: The mediator role of collective relative deprivation. *Group processes and intergroup relations*, 15(6), 776-790.
- Sim, A. Y., Lim, E. X., Forde, C. G., ve Cheon, B. K. (2018). Personal relative deprivation increases self-selected portion sizes and food intake. *Appetite*, 121, 268-274. <https://doi.org/10.1016/j.appet.2017.11.100>
- Smith, H. J., Pettigrew, T. F., Pippin, G. M., ve Bialosiewicz, S. (2012). Relative deprivation: A theoretical and meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 16(3), 203-232. <https://doi.org/10.1177/1088868311430825>
- Smith, H. J., Ryan, D., Jaurique, A., ve Duffau, E. (2020). Personal relative deprivation and mental health among university students: *Cross-Sectional and Longitudinal Evidence*. <https://10.31219/osf.io/wrp7x>
- Smith, H. J., ve Ortiz, D. J. (2002). *Is it just me? The different consequences of personal and group relative deprivation*. içinde I. Walker ve H. J. Smith (Eds.), *Relative deprivation: Specification, development, and integration* (pp. 91–115). Cambridge University Press.
- Stouffer, S. A., Suchman, E. A., DeVinney, L. C., Star, S. A., ve Williams Jr, R. M. (1949). *The american soldier: Adjustment during army life. (studies in social psychology in world war ii)*, vol. 1. Princeton University Press.
- Tougas, F., Rinfret, N., Beaton, A. M., ve De la Sablonniere, R. (2005). Policewomen acting in self-defense: Can psychological disengagement protect self-esteem from the negative outcomes of relative deprivation?. *Journal of personality and social psychology*, 88(5), 790.

- Tropp, L. R., ve Wright, S. C. (1999). Ingroup identification and relative deprivation: An examination across multiple social comparisons. *European Journal of Social Psychology*, 29(5-6), 707-724.
- Walker, I. (1999). Effects of personal and group relative deprivation on personal and collective self-esteem. *Group Processes and Intergroup Relations*, 2(4), 365-380. <https://doi.org/10.1177/1368430299024004>
- Walker, L., ve Mann, L. (1987). Unemployment, relative deprivation, and social protest. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 13(2), 275-283.
- Yıldırım, İ., ve Eraslan, H. (2020). İşletmelerde Dağıtımsal Adalet: Seramik Sektöründe Bir Uygulama. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(73), 171-185. <https://doi.org/10.17755/esosder.508355>
- Yılmaz, N. (2020). Görelî yoksunluk ve algılanan stres arasındaki ilişkinin incelenmesi: Akademisyenler Üzerine Bir İnceleme. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 1974-1983.
- Yılmaz, N., ve Erkal, S. (2020). Kurum ev idaresi personelinin görelî yoksunluk duygusunun performansa etkisinin incelenmesi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 23(1), 127-148.
- Yılmazer, T., Karagöz, Ş., Uzunbacak, H. H., ve Akaçakanat, T. (2021). Karanlık üçlü kişilik özellikleri, psikolojik ayrıcalık, görelî yoksunluk ve işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkiler üzerine bir araştırma. *Ekev Akademi Dergisi*, 597-622
- Zhang, L., Qiao, L., Xu, M., Fan, L., Che, X., Diao, L. Ve Yang, D. (2021). Personal relative deprivation impairs ability to filter out threat-related distractors from visual working memory. *International Journal of Psychophysiology*, 162, 86-94.